

Sygn. akt **XXVII Ca 3594/16**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2017 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVII Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący:	SSO Robert Zegadło
Sędziowie:	SO Ewa Kiper (spr.) SR del. Miłosz Konieczny
Protokolant:	sekr. sądowy Robert Rybiński

po rozpoznaniu w dniu 14 czerwca 2017 roku w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa A. M.

przeciwko (...) (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie

z dnia 19 maja 2016 roku, sygn. akt I C 4108/15

I. zmienia zaskarżony wyrok:

- w punkcie 1. w ten sposób, że kwotę 4.754,56 (cztery tysiące siedemset pięćdziesiąt cztery 56/100) złote zastępuje kwotą 2.915,00 (dwa tysiące dziewięćset pięćnaście) złotych, zaś po słowach „do dnia zapłaty” dodaje słowa „i oddala powództwo w pozostałym zakresie”,

- w punkcie 2. w ten sposób, że nadaje mu następującą treść: „zasądza od (...) (...) S.A. w W. na rzecz A. M. kwotę 277,18 (dwieście siedemdziesiąt siedem 18/100) złotych tytułem częściowego zwrotu kosztów procesu”,

II. zasądza od A. M. na rzecz (...) (...) S.A. w W. kwotę 692,00 (sześćset dziewięćdziesiąt dwa) złote tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

SSR del. Miłosz Konieczny SSO Robert Zegadło SSO Ewa Kiper

Sygn. akt **XXVII Ca 3594/16**

UZASADNIENIE

A. M. wniósł o zasądzenie od (...) S.A. w W. kwoty 4 754,56 zł. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 lipca 2015 r. do dnia zapłaty oraz kosztów procesu według norm przepisanych.

Pozwany w odpowiedzi na pozew domagał się oddalenia powództwa w całości oraz zasądzenia na swoją rzecz od powoda kosztów procesu według norm przepisanych. Nadto podniósł zarzut potrącenia, wskazując, że łączny koszt powstały po stronie pozwanego stanowiący ubytek w jego majątku wyniósł 2 915 zł.

Wyrokiem z dnia 19 maja 2016 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4 754,56 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 16 lipca 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz ustawowymi za opóźnienie w wysokości sumy kwoty referencyjnej NBP i 5,5 punktu procentowego od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, a także zasądził kwotę 855 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie było wynikiem następujących ustaleń faktycznych:

W dniu 7 maja 2008 r. powód A. M. zawarł z (...) S.A. w W. umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (...) wraz z alokacją składki, potwierdzoną polisą nr (...), na której podstawie wyraził zgodę na objęcie go ochroną ubezpieczeniową przez pozwane towarzystwo, zgodnie z ogólnymi warunkami ubezpieczenia. Powód zobowiązał się do uiszczania składek z tytułu ubezpieczenia podstawowego w wysokości 2 500 zł rocznie.

W ramach zawartej umowy, powoda obowiązywał wykorzystywany przez stronę pozwaną w ramach wykonywanej działalności ubezpieczeniowej, wzorzec umowy o nazwie: „(...)”.

Zgodnie z § 25 ust. 2 pkt 2 OWU Umowa ubezpieczenia wygasa w dacie upływu Okresu Prolongaty - jeżeli w Okresie Prolongaty, pomimo upływu terminu na zapłatę Składki Regularnej, nie krótszego niż 14 dni i wskazanego w wezwaniu do zapłaty, nie zapłacono Składki Regularnej, której termin zapłaty upłynął, oraz nie osiągnięto Statusu Polisy Opłaconej, a Wartość Subkonta Składek Dodatkowych nie wystarcza na pokrycie należnych Składek Regularnych niezbędnych do osiągnięcia Statusu Polisy Opłaconej.

Umowa ubezpieczenia zawarta pomiędzy A. M. a (...) S.A. w W. uległa rozwiązaniu w 2014 r.

Stosownie do § 25 ust. 3 OWU w razie wygaśnięcia Umowy Ubezpieczenia w sytuacjach wskazanych w ust. 2 pkt 2, 3, 5 Towarzystwo ustala wysokość zobowiązania wobec Ubezpieczającego na podstawie Wartości Rachunku Ubezpieczającego obliczonej na dzień Wyceny, przypadający nie później niż w terminie wskazanym w regulaminach Funduszy, z zastrzeżeniem postanowień § 18 ust. 8.

W myśl § 18 ust. 6 OWU opłata likwidacyjna jest ustalana procentowo i pobierana z Subkonta Składek Regularnych poprzez umorzenie Jednostek Uczestnictwa, przed Całkowitą Wypłatą, w razie wygaśnięcia Umowy Ubezpieczenia w sytuacjach wskazanych w § 12 ust. 2 oraz § 25 ust. 2 pkt 2, 3, 5 OWU oraz od tej części Częściowej Wyплаты z Subkonta Składek Regularnych, która powoduje, że Wartość Subkonta Składek Regularnych staje się niższa od kwoty odpowiadającej Statusowi Polisy Opłaconej. Jednostki Uczestnictwa są umarżane w proporcjach odpowiadających udziałowi poszczególnych Funduszy:

- 1) w wartości Częściowej Wyплаты - w razie Częściowej Wyплаты,
- 2) w Wartości Rachunku Ubezpieczającego - w razie Całkowitej Wyплаты albo wygaśnięcia Umowy Ubezpieczenia w sytuacjach wskazanych § 12 ust. 2 oraz § 25 ust. 2 pkt 2,3,5 OWU (okoliczności bezsporne, OWU - k. 22-32).

Wysokość opłaty likwidacyjnej wynosiła odpowiednio: Rocznicą Polisy do dnia poprzedzającego 1. Rocznicę Polisy 99,0 %

od 1. Rocznicą Polisy do dnia poprzedzającego 2. Rocznicę Polisy 99,0 %

od 2. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 3. Rocznicę Polisy 80,0 %
od 3. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 4. Rocznicę Polisy 70,0 %
od 4. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 5. Rocznicę Polisy 60,0 %
od 5. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 6. Rocznicę Polisy 50,0 %
od 6. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 7. Rocznicę Polisy 40,0 %
od 7. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 8. Rocznicę Polisy 30,0 %
od 8. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 9. Rocznicę Polisy 20,0 %
od 9. Rocznicę Polisy do dnia poprzedzającego 10. Rocznicę Polisy 10,0 %
od 10. Rocznicę Polisy 0%

W trakcie obowiązywania pomiędzy stronami umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (...), A. M. wpłacił na rzecz Towarzystwa składki w łącznej wysokości 12 500 zł.

W dniu 1 sierpnia 2014 r. (...) S.A. w W. dokonał przelewu na rachunek A. M. kwoty 7 745,44 zł tytułem.

Pismem z dnia 8 lipca 2015 r. w związku z rozwiązaniem umowy potwierdzonej polisą nr (...) oraz nienależnym pobraniem wpłaconych przez powoda kwot, powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 4 754,56 zł. - w terminie do dnia 15 lipca 2015 r. pod rygorem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego.

Zgodnie z oświadczeniem pozwanego, koszty poniesione przez Towarzystwo, w związku z zawarciem i likwidacją umowy ubezpieczeniowej zawartej z A. M., potwierdzonej polisą nr (...), na tle przychodów osiągniętych z tytułu pobrania opłat likwidacyjnych wynosiła 2 375 zł tytułem kosztów akwizycji i 540 zł tytułem wystawienia i likwidacji polisy.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Rejonowy wydał powyższe rozstrzygnięcie w oparciu o przepisy art. 385¹-385⁴ k.c., art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c., art. 498 k.c., art. 742 § 1 k.c. i art. 808 § 5 k.c. oraz powiązane z nimi orzecznictwo sądów powszechnych i stanowisko doktryny.

W pierwszej kolejności, Sąd pierwszej instancji wskazał, że zasadniczy spór pomiędzy stronami dotyczył przede wszystkim oceny postanowień OWU stosowanych przez stronę pozwaną, na podstawie których zatrzymała dochodzoną pozwem kwotę. Ponadto sporna była zasadność podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu potrącenia należności żądanej przez powoda z należnością, jaka przysługiwała stronie pozwanej względem powoda, a wynikającą w ocenie pozwanej, z poniesionych przez nią kosztów, w tym kosztów związanych z zawarciem i rozwiązaniem przez powoda umów za pośrednictwem agenta ubezpieczeniowego.

Przechodząc do oceny zarzutu niedozwolonego charakteru klauzuli umownej, Sąd Rejonowy stwierdził, że niewątpliwie postanowienia dotyczące opłaty likwidacyjnej stanowiły element ustalonych przez stronę pozwaną OWU i tym samym nie zostały uzgodnione z powodem indywidualnie, a powód nie miał wpływu na ich treść, gdyż nie były przedmiotem negocjacji. Nie budziło przy tym wątpliwości, że postanowienia OWU stanowiły wzorzec umowy, opracowany przed zawarciem umowy, zaproponowany konsumentowi przez kontrahenta. Sąd pierwszej instancji podkreślił również, że strona pozwana nie wykazywała, iż postanowienia dotyczące pobierania opłaty likwidacyjnej zostały z powodem uzgodnione indywidualnie.

W ocenie Sądu Rejonowego, wbrew twierdzeniom strony pozwanej postanowienia dotyczące opłaty likwidacyjnej nie określały głównych świadczeń stron, a zatem podlegają kontroli w aspekcie ich abuzywności. W przedmiotowej

sprawie do głównych świadczeń stron należało spełnienie przez ubezpieczyciela danego świadczenia w przypadku zajścia określonego w umowie wypadku, a także opłacanie składki ubezpieczeniowej przez powoda. Tylko postanowienia bezpośrednio regulujące wskazane kwestie można zatem zaliczyć do postanowień określających główne świadczenia stron. Umieszczone w OWU zapisy dotyczące opłaty likwidacyjnej z tytułu każdej częściowej wypłaty środków lub wygaśnięcia umowy regulują świadczenia poboczne, związane jedynie pośrednio z głównym przedmiotem umowy. Omawiane postanowienia mogą mieć w pewnych okolicznościach wpływ na wysokość poszczególnych świadczeń stron, jednak nie oznacza to, iż automatycznie należy je uznać za określające świadczenie główne stron.

W dalszej kolejności, Sąd Rejonowy uznał oceniane postanowienie umowne za sprzeczne z dobrymi obyczajami. Sąd pierwszej instancji zauważył, że analizowane postanowienia OWU prowadziły do przejścia przez stronę pozwaną 40% całości aktywów zgromadzonych przez powoda przez pierwsze 6 lat ubezpieczenia, kształtując tym samym prawa i obowiązki powoda w sposób niedopuszczalny w relacji konsument - przedsiębiorca. Mało tego, strona pozwana w świetle OWU miała prawo do naliczenia rażąco wygórowanej opłaty likwidacyjnej, a powód nie miał możliwości jej uniknięcia czy uchylecia się od obowiązku jej uiszczenia, bowiem opłata ta była pobierana w drodze potrącenia z kwot przysługujących powodowi. Zdaniem Sądu Rejonowego prowadziło to do rażącej dysproporcji stron stosunku zobowiązaniowego. W istocie strona pozwana przerzuciła na konsumenta całość obciążeń i ryzyka związanego z zawartą umową, narzucając mu świadczenie o niejasnym charakterze i o niezrozumiałym dla konsumenta celu. Warto zauważyć, że pozwany określił to świadczenie jako „opłata likwidacyjna”, co sugerowałoby raczej, że celem świadczenia ma być pokrycie kosztów likwidacji polisy, tymczasem jak się okazuje w rzeczywistości zamiarem strony było zagwarantowanie sobie, że niezależnie od czasu trwania umowy klient skompensuje jej wszelkie koszty prowadzonej działalności.

Sąd Rejonowy wskazał również na podobieństwo przedmiotowego postanowienia umownego z postanowieniem, które zostało umieszczone w rejestrze postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod nr 3834 na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 7 października 2011 r., sygn. akt XVII Amc 1704/09.

W konsekwencji Sąd pierwszej instancji uznał, że świadczenie spełnione przez powoda tytułem pobranej opłaty likwidacyjnej stanowi świadczenie nienależne, podlegające zwrotowi.

Odnosząc się z kolei do zarzutu potrącenia roszczeń zgłoszonego przez pozwanego, Sąd Rejonowy wskazał, że pozwany, uzasadniając zarzut ograniczył się jedynie do sporządzenia wykazów poniesionych przez siebie kosztów, które w większości stanowią koszt wynagrodzenia agenta ubezpieczeniowego. Zdaniem Sądu pierwszej instancji potrącenie powyższych kosztów przez pozwaną wyłącznie z kapitału wpłaconego przez ubezpieczonego sprawia, że to w istocie ubezpieczony płaci za zawarcie umowy z ubezpieczycielem agentowi, nie zaś ubezpieczyciel za wyszukiwanie klienta. Dlatego obciążenie powoda przedstawionymi przez pozwaną kosztami nie znajdowało oparcia ani w przepisach prawa, ani w zasadach uczciwego obrotu gospodarczego w relacjach konsument - przedsiębiorca.

O odsetkach Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 481 k.c. Natomiast, o kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. i § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r., w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Od powyższego orzeczenia pozwany wniósł apelację zaskarżając je w części uwzględniającej powództwo ponad kwotę 2 915 zł oraz zarzucając:

1. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, że pobrana przez pozwanego opłata likwidacyjna wynosiła 4 754,56 zł. podczas gdy:

a. z zestawienia kosztów poniesionych przez pozwanego w związku z zawarciem i likwidacją umowy powoda, któremu Sąd nie odmówił wiarygodności, uznając, że zostało sporządzone przez właściwe organy/osoby, w granicach

przysługujących im kompetencji i brak było podstaw do podważania prawdziwości twierdzeń w nich zawartych, wynikało, iż opłata likwidacyjna wynosiła 2 915 zł;

b. z materiału dowodowego wynikało, że kwota 4 754,56 zł stanowi różnicę pomiędzy kwotą wpłaconych składek a kwotą świadczenia już wypłaconego powodowi, a nie kwotę pobranej opłaty likwidacyjnej;

2. błędne ustalenie stanu faktycznego i uznanie, że opłata likwidacyjna pobrana od powoda wynosiła 4 754,56 zł. podczas, gdy opłata ta wynosiła 2 915 zł, a w związku z tym powództwo ponad kwotę 2 915 zł winno zostać oddalone;

3. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia „materiału dowodowego i pominięcie przez Sąd dowodu z załączonego przez powoda do pozwu (i powoływanego przez pozwanego w treści uzasadnienia odpowiedzi na pozew) Potwierdzenia stanu Rachunku Ubezpieczającego na dzień 17 lipca 2014 r.;

4. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 229 k.p.c. i art. 230 k.p.c. poprzez uznanie, że stan faktyczny w sprawie nie był sporny;

5. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę dowodów i przyjęcie, że w przypadku przedterminowego rozwiązania umowy ubezpieczenia przez powoda pozwany dokonuje wypłaty kwot odpowiadającej wpłaconym składkom;

6. naruszenie art. 805 § 1 i 2 k.c. i art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej poprzez ich niezastosowanie do ustalenia rodzajów świadczeń wypłacanych z umowy ubezpieczenia na życie z UFK i uznanie, iż z tytułu przedwczesnego zakończenia umowy przez powoda zwracana jest mu wysokość wpłaconych składek.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w zaskarżonej części oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje wg norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy podzieliła ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd I Instancji. Podzieliła również ocenę prawną postanowień umownych dotyczących opłaty likwidacyjnej.

Za słuszny należy uznać zarzut apelacji, iż Sąd naruszył art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę materiału dowodowego skutkujące ustaleniem, iż opłata likwidacyjna wynosiła 4 754,56 zł w sytuacji, gdy w rzeczywistości wynosiła 2 915 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego, istotnie w pisemnych motywach rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego widoczna jest swego rodzaju niekonsekwencja.

Okolicznością bezsporną, niekwestionowaną przez stronę powodową był fakt, iż wartość opłaty likwidacyjnej wynosiła 2 915 zł. Powód w uzasadnieniu pozwu podaje argumentację prawną wskazującą na abuzywny charakter postanowień umowy dotyczących opłaty likwidacyjnej, przy czym wskazuje, iż żądana kwota stanowi różnicę między wysokością wpłaconych składek (12 500 zł), a kwotą zwróconą (7 745,44 zł). Po otrzymaniu odpowiedzi na pozew, w której pozwany wskazał, iż opłata likwidacyjna wyniosła 2 915 zł, powyższej okoliczności powód nie zaprzeczył. Jednocześnie nie wskazał żadnej podstawy prawnej do żądania kwoty w zakresie wyższym niż wynosiła opłaty likwidacyjna.

Sąd Rejonowy dokonując ustaleń faktycznych wskazał, iż opłata likwidacyjna wynosiła łącznie 2 915 zł (2 375 zł z tytułu kosztów akwizycji oraz 540 zł tytułem wystawienia i likwidacji polisy- k 116). Następnie Sąd Rejonowy przedstawił argumentację prawną uzasadniającą abuzywny charakter postanowień umownych umożliwiających pobieranie opłat likwidacyjnych oraz wywiódł wniosek, iż z tego względu powództwo zasługiwało na uwzględnienie. Z tą argumentacją

należałoby się zgodzić, nie mniej Sąd Rejonowy nie przedstawił argumentacji prawnej uzasadniającej uwzględnienie żądania zapłaty kwoty 4 754,56 zł, w sytuacji, gdy jak ustalił opłata likwidacyjna wynosiła 2 915 zł.

W konsekwencji, ani strona powodowa ani Sąd Rejonowy nie powołali podstawy prawnej uzasadniającej zasądzenie kwoty stanowiącej różnicę między sumą wpłaconych składek i kwotą świadczenia już wypłaconego powodowi (Całkowitą Wypłatą), a wyrok uwzględnia powództwo w całości. W konsekwencji Sąd Rejonowy nie podał podstawy prawnej zasądzenia kwoty przekraczającej bezsporną wysokość opłaty likwidacyjnej. Słusznie strona apelująca wskazała, iż umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym nie jest lokatą bankową, w której dokonuje się zwrotu kapitału powiększonego o ewentualne zyski, a umową, w której wypłacane są określone przepisami prawa świadczenia. Sąd Rejonowy i powód nie odnieśli się do powyższej argumentacji. Uznanie przez Sąd Rejonowy postanowień dotyczących opłaty likwidacyjnej za niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ k.c.) uzasadniało zasądzenie opłaty likwidacyjnej w kwocie 2 915 zł, nie mogło zaś stanowić podstawy prawnej zasądzenia różnicy między sumą składek wpłaconych a Całkowitą Wypłatą. Przyjęcie abuzywności jednego postanowienia umownego skutkuje tym, iż nie wiąże ono stron umowy, zaś w pozostałym, zakresie umowa pozostaje w mocy (art. 385¹ § 2 k.c.). Tym samym nie została wskazana podstawa prawna do zasądzenia kwoty przewyższającej opłatę likwidacyjną. Z zapisów umownych (§ 25 OWU) wynika, iż pozwany w przypadku rezygnacji z umowy nie dokonuje zwrotu składek, a wypłaca wartość wykupu, ważność i skuteczność tych postanowień nie była przez powoda kwestionowana.

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. w zw. z art. 229 k.p.c. i 230 k.p.c. poprzez uznanie przez Sąd Rejonowy, iż stan faktyczny w sprawie był niesporny, co do wysokości opłaty likwidacyjnej bowiem w istocie strona powodowa nie zakwestionowała twierdzeń pozwanego co do wysokości opłaty likwidacyjnej.

Z tych względów, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone rozstrzygnięcie oddalając żądanie pozwu w zakresie przekraczającym wysokość opłaty likwidacyjnej.

O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu wyrażoną w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Koszty te obejmowały opłatę od apelacji w wysokości 92 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego w wysokości wynikającej z § 2 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, w brzmieniu obowiązującym w chwili wniesienia apelacji (1 200 zł x 50% = 600 zł).

SSR (del.) Miłosz Konieczny SSO Robert Zegadło SSO Ewa Kiper